

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____ **Шаран В.Л.**

« _____ » _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НОРМАТИВНО-ПРОФЕСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**

Спеціальність: **053 Психологія**

Освітня програма: Психологія

Факультет психології, педагогіки та соціальної роботи

Кафедра психології

Мова навчання українська

Дані про вивчення дисципліни

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисципліни	Кількість годин			Самостійна робота	Курсова робота	Залік	Екзамен
				Аудиторні заняття						
			Кредити ЄКТС	Разом	Лекції	Практичні заняття				
Денна	2	3	5/150	46	16	30	104		+	
Заочна	2	3	5/150	24	8	16	126		+	
Вечірня	2	3	5/150	46	16	30	104		+	

Робоча програма складена на основі освітньої програми та навчального плану підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (240 кредитів ЄКТС)

Розробник _____ **С.І.Білозерська**, кандидат психологічних наук, доцент

Погоджено керівником групи забезпечення спеціальності:

_____ **Н.В.Скотна**, доктор філософських наук, професор

Схвалено на засіданні кафедри психології

Протокол № _____ від _____ 2020 р.

Зав. кафедри психології

_____ **М.В.Савчин**

Схвалено на засіданні науково-методичної ради факультету психології, педагогіки та соціальної роботи

Протокол № _____ від _____ 2020 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної ради університету.

Протокол № _____ від _____ 2020 р.

1. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни: удосконалити професійні вміння та навички на основі ознайомлення з практичною діяльністю психолога та її теоретичного осмислення; забезпечити професійну компетентність психологів у сфері освіти та кваліфікованого надання психологічної допомоги; формування особистісних рис, які є складовими особистості психолога, кваліфікованого ставлення до предмету своєї діяльності, здійснення професійної діяльності з урахуванням загальнолюдських цінностей та дотримання положень етичного кодексу психологів України.

Загальні компетентності:

- засвоєння норм, зразків, правил поведінки, стійкої системи цінностей, яка відповідає професійному етикету психолога;
- розвиток здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності;
- формування практичних навичок проведення профілактичної, психодіагностичної, консультативної та корекційної роботи з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей особистості людини, а також специфіки організації, установ, закладів, в яких проходить практика;
- здатність здійснювати психологічний аналіз засобів психологічного впливу та видів комунікації.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

- здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями психологічної роботи;
- здатність ефективно встановлювати контакт із студентами (клієнтами) та будувати психологічно безпечні стосунки, які необхідні для успішного психокорекційного впливу;
- здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, консультаційну, психодіагностичну) з використанням науково верифікованих методів та технік;
- здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні, навчально-виховні ситуації;
- здатність використовувати спеціальні технології в умовах міжособистісного спілкування з метою створення можливостей для студента (клієнта) у прояві ініціативи та активної життєвої позиції.

Програмні результати навчання (ПРН):

Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел на основі сучасних методологій наукової діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій

Знати та переосмислювати існуючі та \ або створювати (за потреби) нові теоретичні моделі та психологічні підходи

до аналізу й інтерпретації одержаних результатів наукового дослідження

Уміти критично і системно оцінювати результати науково-дослідної роботи, визначати перспективи подальших наукових розвідок.

Працювати над власним розвитком та вдосконаленням, визначати свої професійні можливості та виявляти прагнення до підвищення професійної кваліфікації та професійної мобільності.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма упорядкована відповідно до анотації освітньо-професійної програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, базується на знаннях з таких нормативних дисциплін психологія, психодіагностика, психоконсультація, методологія досліджень у сфері психологічних наук.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти повинні досягнути таких результатів навчання:

- ефективно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в науково-дослідній, професійній та освітній діяльності;
- автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях професійної діяльності;
- вміти самостійно знаходити професійну інформацію, опановувати її, продукувати нові знання, розвивати професійні навички та ресурси;
- аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особистості, сім'ї, соціальної групи, формувати мету і завдання своєї роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей психологічної роботи;
- демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності;
- розробляти програми психологічного втручання (тренінг, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій формах, оцінювати якість.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється за шкалами оцінювання: столбальною, національною ЄКТС.

A (90 - 100) — *(відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)* – студент глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал, вміє застосовувати сучасні освітні технології, добирати оптимальні форми та методи педагогічної діяльності; ефективно застосовує інформаційно-комунікаційні технології в науково-дослідній, професійній та освітній діяльності; здатний автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях професійної діяльності та самостійно знаходити професійну інформацію, опановувати її, продукувати нові знання, розвивати професійні навички та ресурси; здатний розробляти програми психологічного втручання (тренінг, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій формах, оцінювати якість; вміє використовувати психологічні, професійно-профільовані знання і практичні навички при вирішенні соціально-професійних завдань; демонструє ініціативу, самостійність, оригінальність, генерування нових ідей для розв'язання завдань професійної діяльності;

Вміє на необхідному рівні й творчо переносити теоретичні знання у площину практики. Робить правильні індуктивні та дедуктивні висновки.

У кількісному вимірі студент відмінно знає 88-100% навчального матеріалу чи правильно виконав 88-100% завдань від загального обсягу.

B (82 - 89) - *(вище середнього рівня з кількома помилками)* – отримує здобувач, який виявив глибокі знання навчального матеріалу, повно відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, проте допускає незначні неточності в їх інтерпретації; ефективно застосовує інформаційно-комунікаційні технології в науково-дослідній, професійній та освітній діяльності; здатний автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях професійної діяльності, проте, потребує певного часу для знаходження професійної інформації, щоб опановувати нею та продукувати нові знання, розвивати професійні навички та ресурси; здатний розробляти програми психологічного втручання (тренінг, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій формах, оцінювати якість; вміє використовувати психологічні, професійно-профільовані знання і практичні навички при вирішенні соціально-професійних завдань; демонструє ініціативу, самостійність, оригінальність, генерування нових ідей для розв'язання завдань професійної діяльності.

C (75 - 81) — *(в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок):* – студент у цілому знає програмний матеріал, по суті викладає його, включаючи розрахунки, аргументи і докази, але висвітлює його не повно, без чіткої логіки і послідовності. При можливості вибору відповіді із кількох варіантів – вибирає

правильну, але не завжди найкращу. В цілому добре вміє аналізувати і узагальнювати інформацію, формулювати висновки та рекомендації щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій в науково-дослідній, професійній та освітній діяльності; здатний розробляти програми психологічного втручання (тренінг, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій формах, оцінювати якість; вміє використовувати психологічні, професійно-профільовані знання і практичні навички при вирішенні соціально-професійних завдань; демонструє ініціативу, самостійність, оригінальність, генерування нових ідей для розв'язання завдань професійної діяльності.

У кількісному вимірі студент добре знає 70-87% навчального матеріалу чи правильно виконав 70-87% завдань від загального обсягу.

D(67 — 74) — *(непогано, але зі значною кількістю недоліків)* – студент знає тільки основний матеріал, але не засвоїв його деталей, припускається неточності й помилок, обирає недостатньо чіткі формулювання, спростовує теоретичні положення, порушує послідовність у розкритті явища чи предмета, алгоритм їхнього функціонування, але задовільно знає основні поняття, сутність і зміст явищ та предметів, зв'язків між ними. Не може всебічно й глибоко проаналізувати причинно-наслідкові зв'язки, зробити повноцінних висновків та не здатний автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях професійної діяльності та самостійно знаходити професійну інформацію, опановувати її, продукувати нові знання, розвивати професійні навички та ресурси; здатний розробляти програми психологічного втручання (тренінг, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій формах, оцінювати якість; не завжди здатний використовувати психологічні, професійно-профільовані знання і практичні навички при вирішенні соціально-професійних завдань.

E (60 - 66) – *(виконання задовольняє мінімальним критеріям)* – студент загалом виявив посередні знання навчального матеріалу, недостатньо аргументовані відповіді, недостатнє застосування теоретичних положень під час розв'язання практичних завдань, неточності і помилки, які не значно вплинули на характеристику даного явища чи предмета, а також умови їх прояву, розвитку, застосування. Виникають труднощі щодо узагальнення інформації, формулювання висновків та рекомендацій, генерування нових ідей для розв'язання завдань професійної діяльності. Не здатний ефективно застосувати інформаційно-комунікаційні технології в науково-дослідній, професійній та освітній діяльності; автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях професійної діяльності та самостійно знаходити професійну інформацію, опановувати її, продукувати нові знання, розвивати професійні навички та ресурси.

У кількісному вимірі студент знає 50-69% навчального матеріалу чи правильно виконав 50-69% завдань від загального обсягу.

FX(35 - 59) - *(з можливістю повторного складання)* – студент знає лише частину навчального матеріалу (31-49% від загального обсягу), плутається у відповіді, робить істотні помилки у розкритті предметів та явищ і причинно-наслідкових зв'язків між ними, але частково розкриває сутність. Не зробив висновків, а також не вміє використовувати психологічні, професійно-профільовані знання і практичні навички при вирішенні соціально-професійних завдань; не здатний автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях професійної діяльності та самостійно знаходити професійну інформацію, опановувати її, продукувати нові знання, розвивати професійні навички та ресурси; здатний розробляти програми психологічного втручання (тренінг, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій формах, оцінювати якість.

При розв'язуванні завдань допустив грубі помилки, що змінили чи викривили кінцевий результат. У кількісному вимірі студент знає 31-49% навчального матеріалу чи правильно виконав 31-49% завдань від загального обсягу.

F(1 -34) - студент у цілому поверхово знає лише окремі фрагменти навчального матеріалу (11-30%), до кінця правильно не відповідає на жодне питання, але у своїй

відповіді намагається, виходячи зі здорового глузду, правильно пояснити хоч деякі явища; не вміє пояснити наявні причинно-наслідкові зв'язки між ними хоча може й назвати окремі з них. Не вміє теоретичні знання пов'язати з практикою; не здатний автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях професійної діяльності та самостійно знаходити професійну інформацію, опановувати її, продукувати нові знання, розвивати професійні навички та ресурси; здатний розробляти програми психологічного втручання (тренінг, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій формах, оцінювати якість.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

- перевірка знань на практичних заняттях;
- підсумкова контрольна робота;
- індивідуальні завдання;
- залік.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Нормативно-правова база діяльності психолога

Перелік документів, наказів, листів, які необхідно знати та використовувати в своїй роботі психологу. Нормативно-правові документи, які регламентують діяльність психолога в системі освіти. *Перелік основних нормативних актів щодо діяльності психологічної служби системи освіти України.*

Декларація прав людини. Етичний кодекс психологів України. Основні положення та необхідність їхнього дотримання для професіонала.

Поняття про психологічну практику. Розвиток психології в ХХ ст. Структура сучасної психологічної науки. Методологічний аналіз психологічної практики. Критерії, за якими визначаються основні форми психопрактики. Типи психологічної практики. Основні передумови та витоки появи професій, які відносяться до психологічної допомоги. Проблематика та особливості розвитку психологічної допомоги у сучасному світі.

Тема 2. Особливості психологічної практики в сучасному суспільстві

Основні принципи психологічної практики. Види моделей психологічної допомоги. Сфери застосування психологічної практики.

Основні вимоги до особистості і професійної діяльності психолога. Загальні принципи і правила роботи психолога. Поняття про професіограму. “Типи” психологів. Поняття про модель професійної діяльності та складності її побудови. Відокремленість психологічної практики від інших соціально – психологічних служб та охорони здоров'я. Взаємозалежність успішності, розвиненості, прогресивності суспільства та рівня його психологічної культури. Поняття та компоненти психологічної культури. Компоненти психологічної культури. Самопізнання та самооцінка. Пізнання других людей. Уміння управляти своєю поведінкою, емоціями, спілкуванням. Етичні принципи. Відповідальність. Конфідентційність.

Основні компоненти професійної готовності психолога. Теоретичний аспект. Практичний аспект. Особистісний аспект. Інформаційна функція психолога як одне з складових джерел розвитку рівня психологічної культури суспільства.

«Інструмент» діяльності психолога – його особистість. Вимоги до особистісних якостей психолога.

Тема 3. Поняття про соціальний заказ на роботу психолога

Поняття соціального заказу на роботу психолога. Умови та причини виникнення соціального заказу на професію практичного психолога саме в наш час. Професійне самовизначення практичного психолога. Основні суспільні напрямки соціального заказу на роботу психолога.

Кваліфікований психолог та його якісні відмінності від некваліфікованого. Цілі та завдання кваліфікованого психолога. Структура позиції кваліфікованого психолога. Особистісні диспозиції психолога як основа його готовності психолога до професійної діяльності.

Психічне здоров'я як питання психологічної практики. Психологічний простір. Психологічна інформація та шляхи її отримання.

Тема 4. Основні навички, уміння та техніки в психологічній практиці

Уміння слухати та чути студента/клієнта. Уміння ефективно використовувати невербальні засоби спілкування. Уміння спостерігати. Уміння давати та приймати зворотний зв'язок. Уміння слідувати за клієнтом. Ехо-техніка. Перефразування. Резюмування. Техніки постановки питань.

Тема 5. Проблеми взаємодії психолога з представниками суміжних професій.

Необхідність взаємодії психолога – практика з представниками соціономічних професій, як умова ефективної діяльності. Психолог і педагог (вчитель). Функції та принципи діяльності психолога та педагога (вчителя). Мета діяльності психологічної служби освіти у нашій країні. Конкретні завдання, які спроможний розв'язувати практичний психолог працюючи в школі. Основні види діяльності практичного психолога в системі освіти.

Психолог і соціальний працівник. Функції психолога та соціального працівника. Основні види діяльності соціального працівника.

Тема 6. Організація роботи психолога-практика (профконсультування, психодіагностика, профілактика та психокорекція)

Класифікація психодіагностичних методик. Ситуації, що потребують діагностичних досліджень. Критерії підбору тестового матеріалу у психологічній практиці. Табу в психодіагностичному дослідженні.

Загальне уявлення про психологічне консультування. Критерії ефективності цього виду професійної діяльності. Принципи поведінки та вимоги до психолога – консультанта. Види психологічного консультування, їх специфіка

Поняття психологічної корекції. Аналіз категорії норми. Підходи закордонної психології до проблем корекції. Зміст та методи психокорекційної роботи. Специфіка психокорекційного процесу.

Тема 7. Психологічна практика у складних життєвих ситуаціях

Фахові особливості майстерності психолога в конфліктних ситуаціях. Рівні розв'язання конфліктів. Очікування клієнта в консультативній практиці. Алгоритм роботи психолога в ситуації розв'язання міжособистісних конфліктів. Когнітивна та емпатійна позиції вирішення конфліктних ситуацій. Етика діяльності психолога з врегулювання міжособистісних конфліктів.

Стратегії кризового консультування. Життєва криза та можливості її опанування.

Тема 8. Методична та дослідницька робота психолога

Головні принципи психологічного дослідження. Етапи дослідницької програми. Методи психологічного дослідження. Умови проведення психологічного дослідження та його цілі. Обробка даних та оформлення результатів дослідження.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Стан та перспективи розвитку психологічної практики в Україні. . Документація в психологічній практиці.
2. Зміст професійної компетентності психолога-практика.
3. Особистість психолога як інструмент впливу. Модель діяльності психолога.

4. Технології та методи психологічної практики
5. Принцип співробітництва у психологічній практиці
6. Види моделей допомоги у психологічній практиці. Види психологічної практики
7. Стратегії кризового консультування у психологічній практиці
8. Завдання професійної діяльності психологів

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента з дисципліни містить: опрацювання теоретичного матеріалу; виконання завдань згідно з переліком компетенцій, що формуються у межах кожної теми навчальної програми; підготовку до самостійної роботи, підготовку до семестрового заліку.

1. Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашніх практичних завдань: складання схем, таблиць та інших форм систематизації матеріалу на основі текстів підручників.

2. Підібрати та опрацювати психологічний інструментарій для реалізації профорієнтації та профвідбору як психологічної практики в рамках професії психолога

3. Визначити особливості психологічної інтервенції як психологічної практики

4. Визначити особливості психологічної експертизи як психологічної практики

5. Здійснити порівняльний аналіз усіх напрямків психологічної практики та визначити спільні та відмінні особливості

6. Скласти узагальнену схему психологічної практики

7. Опрацювати першоджерела та однією з навчальних тем та представити висновок у вигляді психологічного резюме;

8. Здійснити підбірку відеоматеріалу до однієї з тем навчальної дисципліни.

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Засвоєння студентами теоретичного матеріалу з дисципліни перевіряється шляхом усного опитування, оцінки умінь студентів аналізувати і узагальнювати інформацію про соціально-психологічну реальність, формулювати висновки та рекомендації

Практичні заняття	ІЗ	Контрольна робота	сума
40 б (8 відповідей по 5 балів)	20 (2 завдання по 10 балів)	40	100

Практичні заняття включають систему узагальнених кваліфікаційних завдань (психологічних задач) з метою перевірки рівня засвоєння теоретичних і практичних знань та вмінь студента. Це сприяє підвищенню мотивації студентів до системної активної роботи впродовж усього періоду навчання.

Індивідуальні завдання. Студент обирає два завдання із запропонованого переліку та здійснює ґрунтовний аналіз проблеми у теоретичному та практичному аспектах. Над індивідуальними завданнями студент працює протягом семестру і здає їх на перевірку у кінці семестру в попередньо визначений викладачем термін. Загальна сума балів за виконання завдання – 20 балів. Обсяг тексту: в межах 8-10 сторінок тексту (14 розмір Times New Roman шрифту, поля).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Абрамова Г.С. Практическая психология / Г.С.Абрамова - М.:Академический Проект, 2000 - 512с.

2. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Ника-Центр», 2009. – 399 с.

3. Легка Л.М., Семенча Л.Г. Організація діяльності психологічних служб: Навчальний посібник – Львів: Новий «Світ – 2000», 2012. – 372 с.

4. Панок В. Титаренко Т., Чепелева Н. Основи практичної психології. Підручник . – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
5. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію: навч. посіб. – 2-ге вид., допов. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – 179 с.
6. Сергієнко Н.П. Основи психологічної практики (практична психологія):курс лекцій / Н.П.Сергієнко - Х.:НУЦЗУ, 2012 - 84с.
7. Тутушкина М.К. Практическая психология / М.К.Тутушкина - СПб.:Изда-во "Дидактика Плюс", 2001 - 368с.

Додаткова

8. Алексеев Л. С. Содержание и организация деятельности центров психологопедагогической помощи населению. – М., 1997. – 269 с.
9. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика. – изд. 4-е, испр. и доп. – К.: Освіта України, 2007. – 332 с.
10. Валиуллина М. Е., Городецкая И. М., Гусманов М. Ж. Методы и техники практической психологии: Учеб. пособие. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: Речь, 2007. – 224 с.
11. Лемак М. В., Петрище Ю. В. Психологу для роботи: діагностичні методики. – Ужгород, Видавництво А. Гаркуші. – 2012. – 616 с.
12. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования. – М.: Класс, 1994. – 133 с.
13. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии: Учеб пособие / В. Д. Балин, В. К. Гайда, В. К. Гербачевский и др.; Под общей ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. – СПб. : Питер, 2000. – 560 с.
14. Психологія життєвої кризи / Відп. ред. Т. М. Титаренко. – К.: Агропромвидав України, 1998. – 348 с.
15. Sarason J. Experimental approaches to test anxiety: attention and the uses of information – In: Anxiety, Current trends in theory and research. Vol.2 / Ed. Ch. Spielberger. New York – London, 1972.
16. Frances A. The past, present and future of psychiatric diagnosis / A.Frances // World Psychiatry. – 2013. – Vol. 12. – P. 111–112
17. Regier D.A. DSM-5: Классификация и изменения критериев / D.A. Regier, E.A. Kuhl, D.J. Kupfer // Всемирная психиатрия. — Июнь 2013. – Т. 12, № 2. – С. 88–94
18. Startup M. The role of self-blame for trauma as assessed by the Posttraumatic Cognitions Inventory (PTCI): A self-protective cognition? / M.Startup, L.Makgekgenene, R. Webster // Behaviour Research and Therapy. – 2007. – Vol. 45. – P. 395–403.

Електронні ресурси

19. Етичний кодекс психолога [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>; www.psyjournals.org.ua
20. Лист МОН України «Щодо організації та проведення «години психолога» у загальноосвітніх навчальних закладах» (від 04.07.12 № 1/9-488) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>
21. Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти (19.10.2001 № 691) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: <http://psyua.com.ua/page/zakon.php>; www.psyjournals.org.ua
22. Проблема гіперактивності [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документу: www.razvivalki.ru; www.defectolog.ru; <http://uaua.info/conter/articles/1084.html>.
23. «Иматон»: тесты и методики для психологов <http://www.imaton.com/>